

Defensie smijt met miljarden en spint een web van kapitaal, belangen en lobby's. Wie gaat dat controleren?

Posted on 30 juni 2026 by Menno Tamminga

Het ministerie van Defensie is op een nieuwe missie. Een missie in Nederland. Durfkapitalist worden.

Defensie krijgt tot 2035 gaandeweg 19 miljard euro per jaar extra te besteden. Meer rekruten, meer oefenterreinen, meer kazernes, meer wapensystemen en munitie.

Innovaties aanjagen

Maar minister Dilan Yeşilgöz (VVD) en staatssecretaris Derk Boswijk (CDA) gaan nog een stap verder. Ze gaan op de ondernemende toer. Defensie investeert zelf kapitaal in bedrijven voor de 'moderne' oorlog: van chips tot kunstmatige

intelligentie (AI). Er komt bijvoorbeeld een afdeling die innovaties van bedrijven moet aanjagen.

De nieuwe Defensiemissie roept vragen op. Politieke vragen. En vragen over nut en noodzaak, waarover straks. Ook over de Haagse rolverdeling. Met zijn missie als geldschieter van bedrijven gaat Defensie concurreren met Economische Zaken en Klimaat (EZK). Dat is van oudsher het 'ministerie van het bedrijfsleven' inclusief een gereedschapskist vol subsidie- en steunregelingen.

Wat doet Defensie inmiddels als durfkapitalist? Overheidskapitaal investeren in veelbelovende bedrijven. De uitbreiding van fabrieken mede bekostigen. Netwerken in de technologiesector. Sleutelbedrijven overeind houden.

Zo'n sleutelbedrijf is scheepswerf IHC (Kinderdijk). IHC is een belangrijke toeleverancier van de Franse Naval Group voor de bouw van vier onderzeeboten voor de Koninklijke Marine. Na een reddingsoperatie en jaren kwakkelen lijkt IHC er bovenop te komen. Op verzoek van de eigenaar, de Rotterdamse investeringsmaatschappij HAL, gaven de ministeries van Defensie en Economische Zaken financieringsgaranties. Defensie voor 6 miljoen euro, EZK 24 miljoen.

Wie weet heeft ook scheepswerf Damen in Vlissingen, de grootste Nederlandse marinewerf, straks steun van Defensie nodig nu de grote opdracht voor zes Duitse marineschepen is geschrapt.

Chips en AI

Ook voor 'nieuwe' industrie trekt Defensie de portemonnee. Begin maart stond minister Yeşilgöz op een podium in Eindhoven waar de start werd gevierd van de bouw van een proeffabriek voor fotonische chips. Deze energiezuinig chips moeten meer rekenkracht bieden aan datacenters die met AI-modellen werken. Defensie betaalt 20 miljoen euro, Economische Zaken 86 miljoen.

Het was niet de eerste AI-gerelateerde investering van Defensie. Vorig jaar staken Defensie en Economische Zaken samen 70 miljoen euro in een zogeheten AI-fabriek in Groningen. Daarvan komt 30 miljoen voor rekening van Defensie. 'AI verandert oorlogsvoering nu al, elke dag weer', verkondigde toenmalig staatssecretaris Gijs Tuinman (BBB) van Defensie. 'Het zet dronebeelden om in algoritmes. Het is kortom onmisbaar om tegenstanders telkens één stap voor te blijven.'

Netwerken rond Eindhoven

Bij deze twee projecten zal het waarschijnlijk niet blijven. In de binnenkort verwachte beleidsnota over Defensie en de industrie zullen er wel meer staan vermeld.

Defensie is namelijk samen met drie andere ministeries ook toegetreden tot een exclusieve netwerkclub: de Semicon Board NL. Semicon is de Engelse benaming voor halfgeleider. Chips, zeg maar. In deze club praten prominenten uit de chipindustrie rondom Eindoven/Nijmegen. Onder hen topmanagers van chipmachinefabrikant ASML, industrieconcern VDL en chipfabrikant NXP. De Board wil naar eigen zeggen de Nederlandse halfgeleiderindustrie uitvergroten.

De meeste concrete impact van de Defensiemiljarden op de industrie zit 'm in een trits van samenwerkingen die de afgelopen weken zijn aangekondigd.

Vorige week maakte het ministerie afspraken voor de medefinanciering van de uitbreiding van Thales Nederland in Hengelo. Thales produceert daar radarsystemen. Thales' moederbedrijf is Frans, maar Nederland bezit 1 procent van de aandelen van de Nederlandse dochter. Thales Nederland is daarom een staatsdeelneming. Hoeveel geld met de uitbreiding is gemoeid houdt Defensie vooralsnog geheim.

Kruisraketten

Bijna twee maanden geleden sloten Defensie en onderzoeksinstituut TNO een overeenkomst om TNO-uitvindingen commercieel te ontwikkelen. Er zijn al drie projecten aangewezen. Volgens *Het Financieele Dagblad* legt Defensie hiervoor miljoenen op tafel.

De meest recente én heel grote investering is de levering van kruisvluchtwapens aan Oekraïne. Nederland bestelt voor 250 miljoen euro zevenhonderd kruisraketten bij Destinus, een Zwitsers-Nederlands bedrijf dat ook in Hengelo een fabriek heeft. Vervolgens worden ze verscheept naar Oekraïne.

Dat het Defensie menens is blijkt ook uit het plan om dit najaar een eigen innovatie opschalingsautoriteit te lanceren. Deze afdeling moet, zo beloofden de bewindslieden in een recente brief aan de Tweede Kamer, 'hoogtechnologisch

onderzoek' en de ontwikkeling van 'hoogtechnologisch defensiematerieel' stimuleren. Kortom: financier en investeerder worden.

Gevaarlijk

Zo ontwikkelt Nederland een politiek-militair-industrieel complex van onderling verbonden bedrijven, geldstromen, topmanagers, lobby's, militairen en politici. Dat is een begrijpelijke, maar ook gevaarlijke ontwikkeling. Begrijpelijk omdat de Nederlandse defensie-industrie als gevolg van jarenlange bezuinigingen ten tijde van de Rutte-kabinetten was gereduceerd tot een lilliputter. Er is het nodige in te halen.

De gevaren zijn echter legio. De uitgavenuitbarsting kan een klassiek voorbeeld worden van geld dat achter projecten aanjaagt. De vraag of uitgaven nuttig en noodzakelijk is, is dan het eerste slachtoffer. Bovendien heeft Defensie geen sterke reputatie op het gebied van bedrijfsvoering. De Algemene Rekenkamer was onlangs uitgesproken kritisch. Pas recent adresseert Defensie bijvoorbeeld de fraude- en corruptierisco's die gepaard gaan met de bestedingseruptie.

Private winsten?

En wie profiteert van de overheidsinvesteringen? Kruisvluchtwapenproducent Destinus wil bijvoorbeeld naar de effectenbeurs. Dan is een miljoenenopdracht een mooie opsteker om nieuwe beleggers te lokken. Het oogt ook als: publieke kosten, private winsten.

Het grootste en urgente gevaar is politiek. Wie controleert het militair-industrieel complex, dat zich om veiligheidsredenen graag voorstaat op vertrouwelijkheid en een gebrek aan openbaarheid?

Wynia's Week *schiet altijd raak en brengt broodnodige, onafhankelijke berichtgeving: drie keer per week,* ***156 keer per jaar****, met artikelen en columns, video's en podcasts. Onze donateurs maken dat mogelijk. Doet u (weer) mee? Hartelijk dank!*